

ráérősen húzza-halasztja azt, legfennebb a sorscsapások, és a halálfélelem rázzák fel, s kényszerítik számadásra.

Milyen jó annak, aki – ezzel ellentétben – minden év végén Istennek tetsző számadást végez. Nem hangolja le, nem kedvetleníti el az idő múlása, hanem elsősorban arra vágyik, hogy az adakozó, de visszahozhatatlanul elrohanó esztendők ne csak testét, de szívét, lelkét is „öregbítsék”, őt szeretetben, jóságban, emberségben, lelkiekben gazdagítsák. Ennek kapcsán – befejezésül – a már öregedő írónőt, Szabó Magdát idézem: „Isten kegyelmi ajándéku az adta nekem, ahogy az évek szálltak, hogy riadalom nélkül vettem tudomásul: telik az idő, és ifjú arcomat, arányos testemet elkezd csiszolni, színeiben halványítani, kezdetben alig észrevehetően, majd már látványosan öreggé, legalább is éltesebbé tenni, a magam mögött hagyott egyre hosszabb út. Sosem féltem az öregedéstől, a haláltól sem. Ami megkezdődött, végződik is egyszer. Ami meglepett, az édes és simogató felismerés volt: nekem az öregedés csak ad. S hogy fejében beleszánt sima bőrömbe, vagy nehézkessé teszi a mozgást? Alig számít annak a derűs békének a birtokában, amellyel az ember a tükör helyett önmagával néz szembe, hajdani eseményeket mérlegel.” (...) „Nekem a múlt idő csak adott. Bátorságot, erőt, emberi tartást, s ha ki is fosztott az ifjúság édes kelléktárából, nem erre lettem érzékeny, hanem az adományára, hogy végre értek mindent, világosan és elfogultság nélkül láthatom a családomat, saját idáig való fejlődésem történetét.”

Adja Isten, hogy mi is így adjunk számat Neki önmagunkról, derűs békével, emberi tartással, szeretettel és jósággal a lelkünkben „nézve szembe önmagunkkal”, 2002 végén, és majdan, ha véget érnek éveink. Ámen.

SZÉN SÁNDOR

URAM, TE VOLTÁL*

Zsolt 90,1

A feltartóztatlanul araszoló – vagy ha úgy tetszik –, a rohanó idővel együttthaladó életünk elérkezett az esztendő utolsó vasárnapjához.

Ez a mai vasárnap egy ritka szép, nagy lelki élményt nyújtó természeti jelenségre fókuszolja örömmel emlékező gondolat- és érzésvilágomat, amelyben ez év nyarán feleségemmel együtt részünk volt a „valós-csodák” országában, Svájcban.

Álltunk a kedves város fölötti több száz méter magas vízvásztó hegygerincen. A kitágult láthatár csodálatos, lenyűgöző látvánnyal ajándékozott

* Elhangzott 2002. december 29-én a bukaresti rádióban

meg. Tisztán látni az eget hasogató éles ormokat, lágy ölelésű völgyeket, termékeny mezőket, ózondús levegőjű erdőket, kígyózó, viaduktos, kényelmes autópályákat, pedáns településeket.

Átellenben a sűrű köd szinte karnyújtásnyi közelségbe kényszerítette a horizontot. Elménk tudta, hogy ott a másik oldalon, a másik völgyben is éppen olyan szépségeket rejt a köd, de ott akkor szemünk nem láthatta azokat.

Ez a mai vasárnap vagy akár a két nap múlva beköszönő ősztendő napja is, egy ilyen vízvázlatzó magaslatként jelenítődik meg előttem, amelyről az ember mintegy alátekint a 2002. év napjainak „völgyére”, hogy újra számbavegye ezen étetszakaszának változatos eseményeit, amelyek a maguk csalhatatlan, kendőzetlen valóságukban jelennek meg az emlékezés fényében. De a mai nap szimbolikus magaslatáról a szemközti irányban is nézünk-figyelünk, a 2003. esztendő napjainak „völgyére”, amelyet birtokában tart a kiismerhetetlenség ködfelhője.

Kedves Testvéreim! Úgy gondolom, nem csupán a magam, de főleg a velem azonos korosztályhoz tartozók véleményét is kifejezem, amikor kijelentem: minél több évet hagytunk magunk mögött, annál erőteljesebb bennünk ezeknek az év végi, kettősirányú, múltra és jövőre néző kitekintéseknek kényszerítő parancsa.

Ötven fele, de ötvenen túl, amikor egyre többször gondolunk arra, hogy „szende papírhajóként, libegve úsznak el napjaink az idő csendes vizein” (Molnos Lajos), amikor egyre gyakrabban sóhajtunk fel: „Úristen, ez a negyvenedik őszöm! Vajon még hány van, kérdezem?” (Jékely Zoltán) – egyre nosztalgikusabb szívvel pásztázzuk végig elmúló éveinket, s egyre szorongóbb lélekkel tekintünk a még lehetséges eljövendőnkre.

De eltekintve ennek az alkalomnak valóban az életkorhoz erősen kapcsolódó érzelmi töltetéhez, azt kell mondanom, hogy ez a mai nap kivétel nélkül minden ember számára ritka jó alkalom - egyáltalán az emberi élet mibenlétének kérdésével szembesülni.

E gondolat mentén megfogalmazható, hogy nem csupán a középkorúak és öregek, de a fiatalok számára is kiváló alkalom és lehetőség múltról és jövőről elmélkedni.

Így hát életkorunktól függetlenül életre kelnek bennünk a tovatűnő esztendő szívós küzdelmei, életjobbító törekvései, szép és értékes sikerek, de fájdalmas bukások, hitveszejtő sziszifuszi erőlködések, tartalmatlan, üresjáratú napjaink pangásai egyaránt.

És ugyanúgy vagyunk a jövővel is, mely a maga rejtelmes titkaival, de reményeivel, tervezgetéseivel, álmodozásaival, virágzónak vágyott tavaszával, terméshezónak kívánt nyarával és őszével akar életutunk egyengetőjévé válni 2003-ban.

Arra, ami elmúlt, olykor fájó szívvel, máskor pedig örömmel, megnyugvással, mindent visszasíró lélekkel emlékezünk. Legyen bár fájdalmas a múltra való visszaemlékezés, vagy töltse el szívünket az öröm az esztendőnek utolsó vasárnapján, mindannyiunk lelkét az Istenbe vetett hit és az ebből

áradó sokszor megtapasztalt fenséges érzés tölti be, amelyet zsoltárosnál szebben és igazabban senki emberfia meg nem fogalmazott: „Uram, te voltál nekünk hajlékunk nemzedékről nemzedékre.”

Elgondolkozhatunk kedves atyámfiai, micsoda mély és erős érzések születtek meg ezt a vallomást, és az Istenbe helyezett bizalomnak mennyire egyértelmű megnyilatkozásával állunk szemben. Erőtelen és ingatag hitű, alkalmoszerűen vallásos emberekként csodálnunk kell a zsoltáriró erős és istenhiten nyugvó vallásosságát, melynek hitelességét éppen ez a gyönyörű gondolat adja.

Kristálytisztá bővizű patakként árad belőle az alázatos gyermeki hála Isten, a gondviselő Atya iránt, és kicsendül harangtisztán a biztonságérzet hangja is, mert életét nem kell féltenie, hiszen az a legjobb helyen van: Isten tenyerén, édes-meleg otthonában-hajlékában, a védelmet nyújtó erős várban.

Pedig az ő élete is szép és boldog, nem-szeretem és nehezen megpróbált napok egymásbafonódásából állt össze. Így, panaszra, méltatlankodásra, miként bárkinek, neki is bőségesen lett volna oka. Nyilvánvaló az is, hogy vallomását nemcsak életének szép napjaira alapozva, hanem annak teljes, mindeneket magában foglaló egészére vonatkozóan fogalmazta meg.

Talán éppen egy esztendő vagy akár földi életének záradékánál szakadt fel belőle ez az istendicsőítés. Mert úgy van az, hogy életünk édes-otthonának, magának a jó Istennek biztonságérzetet adó ölelését nemcsak akkor érezni, mikor úgymond jól megy sorsunk, hanem akkor is, és főleg akkor, amikor beborul fölöttünk az ég. Ezekre az életszakaszokra érvényes a kilátásba helyezett atyai segedelem: „és hívj segítségül engem a nyomorúság idején, én megszabadítlak téged, és te dicsőítesz engem”. (Zsolt 50,15).

A 2002. esztendő utolsó napjaiban kíváncsian kérdezzük önmagunktól és egymástól: miként is állunk mi ezzel a kérdéssel? hogyan vélekedik erről a 21. századba belépett keresztény ember?

Egyáltalán: elismeri-e, hogy életének biztonságos, oltalmazó otthonahajléka maga a gondviselő Isten volt? Önhittségében vagy a végsőkig megkeseredett sorsában felismerni képes-e a gondviselés hajlékának oltalmazó, a küzdelmekhez erőt adó, életét mindenenként támogató nyilvánvalóságát?

Ezek nem a szokványosság diktálta hangzatos, retorikus kérdések, hanem a saját életünk minőségének megállapítására szolgáló, a jól és helyesen értelmezett érdek által meghatározott, szükséges felvetések. Nyomatékosan hangsúlyoznunk kell, hogy rögzüljön már végre, tudatosodjon bennünk: elsőrendű érdeke valahányunknak, kik komolyan kívánjuk venni vallásosságunkat, hogy emberi magatartásunk és életvitelünk legalább megközelítse azokat az igényeket és elvárásokat, amelyeket az emberek, de legfőképpen a jó Isten velünk szemben joggal támaszt.

Kérdezem hát önmagamtól a teljes őszinteség igényességével, de Tőled is Testvérem, amikor úgy általában jól megvoltál, harmónia volt benned és körülötted, egészséged jól szolgált, pénzecskéből viszonylag sok mindenre futotta, sikereket könyvelhettél el, családot elhalmozott szeretetével, az emberek

méltányolták munkádat, szolgálatodat, amikor sikeresen oldottál meg feladatokot, igen, amikor különösebb gond nem volt életedben, hányszor mondtad ki, hányszor futott végig agyadban, öntötte el szívedet a melegség, hányszor eszméltél rá: Uram, és Istenem, mindezt csak Veled és általad, atyai segédmed támogatásával könyvelhetem el életem szép és értelmes részeként.

Kérdezem önmagamtól és Tőled Testvérem, nem voltam-e, voltál-e önző és mohó, öntelt és gögös, aki mindent, mi szép és jó, értelmes és értékes volt életedben, csak a magad okosságának, ügyességének, rátermettségének, szívósságának és bátorságának eredményeként tudtad be?

Amikor aztán ágyba döntött a kór, amikor testi és lelki erőtartalékaid rohamosan fogyni kezdtek, amikor megtántorodtál, amikor kárörvendve szembe vigyorogtak, összesúgtak a hátad mögött, és az emberi találékony rosszindulatnak döbbenetes megnyilvánulásaival nem tudtál mit kezdeni, amikor barátságot színlelő kétszínkedők hangyaszorgalommal ásták sírodat, s te a mérhetetlen fájdalomú sorscsapások időszakában nem tudtál Jób lenni, amikor ajkodon a szenvedés igéi hangzottak el: én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem? –, jutott-e eszedbe, ki tudtad-e mondani: Uram, Te voltál nekem hajlékom, Te vagy az én oltalmazó Istenem?

Oh, igen, minden bizonnyal voltak ilyen pillanataink, amikor jó sorsunkban nem felejtettük ki Istent életértékelő zárszámadásunkból, és voltak pillanatok, amikor balsorsunk idején nem vontuk kérdőre az égi Atyát, mert elnézte, eltúrte, hogy az a bizonyos rossz megessen velünk, és nem sietett mentésünkre, amikor életkínjaink között vergődtünk. Jóleső érzés most arra gondolnunk, amikor nehéz sorsunkban, „mikor völgyünkre tört az áradat / s már hegy sem volt, mely mentő csúccsal intsen, / egyetlenegy kőszikla megmaradt, / egyetlen tornyos szikraszál: az Isten /” – akiben a megmaradás és szabadulás egyetlen lehetőségét ismertük fel, kiről tudtuk: malmai lassan, de biztosan örölnék, nem siet és nem késik, de mindenüvé elérkezik.

És azt is tudtuk mindig: habár kevesebb volt életünkben az olyan alkalom, amikor istengyermeki mivoltunkhoz mértén viselkedtünk jó és balsorsaink idején, elnézi és megbocsátja azt a sokat, amikor elfogadhatatlan módon reagáltuk le élethelyzeteinket.

Kedves Testvéreim! Saját magunk faggatásával a tovatűnő esztendő teljesebb zárszámadását végezzük el. Mert nekünk nem elég csak számbavenni az óév eseménynaptárát, és nem elég ezeknek a ránk gyakorolt hatás szerinti osztályozása, számunkra az igazán lényeges feladat annak kimondása, hogy mi magunk ezeken a kellemes vagy fájdalmas napokon hogyan viszonyultunk Istenünkhöz. Mondtuk-e ki, és hányszor mulasztottuk el, amit jó és balsorsában a zoltáros olyan nagy lelki méltósággal, hálás szívvel küldött az égi Atyához: „Uram, te voltál nekünk hajlékunk, nemzedékről nemzedékre”.

És teljesen nyilvánvaló kötelezettségünk a mai vasárnapon megvizsgálni saját lényünk szerepét a tovatűnő év szép vagy rút eseményeinek kifejlődésében, lezajlásában. Mert ez a szerep, igenis, fontos tényező volt az események alakulásában. Időnként a dolgok végkifejletében énünk kapta a döntő

főszerepet. Igaz, máskor csak asszisztálnia volt lehetősége, mert az eseményeket minket mindenben meghaladó erők és körülmények irányították. Ez utóbbiak esetében ember és Isten előtt is ehhez mért a felelősségünk, tehát majdnem semmi, de az előbbieknél az a mi vállunkat, lelkünket terheli. Minthogy a sikerélményben is ezen arányok szerint részesedtünk.

A múlt emlékezete a jövőt szolgálja, e bölcs mondást most is időszerűen idézzük. Azért kell nekünk a múlttól emlékezni, hogy annak hibáit ismét ne kövessük el. Azért kell nekünk számbavennünk az óvet, hogy annak értékeit átmentsük a rövidesen beköszönő új esztendőbe, azokat még inkább kiteljesítsük, melléjük újakat teremtsünk.

Köszönjük hát el 2002-től Isten iránti alázatos hálával: „Uram, Te voltál nekünk hajlékunk nemzedékről nemzedékre”. Lépünk majd pár nap múlva 2003 első lépcsőfokára azzal az erős hittel: Uram, Te leszel nekünk hajlékunk nemzedékről nemzedékre. Imádkozunk buzgó lélekkel jó Atyánkhoz: „és legyen az Úrnak, a mi Istenünknek jó kedve mirajtunk, és a mi kezünknek munkáját tedd állandóvá nekünk, és a mi kezünknek munkáját tedd állandóvá.” Ámen.

Könyvszemle

Romániai Magyar Irodalmi Lexikon. Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés. IV. kötet , N–R. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár – Kriterion Könyvkiadó, Bukarest–Kolozsvár, 2002. 787 l.

Tulajdonképpen ünnepelnünk kellene, hogy hosszas vajúdas után végre megjelent a romániai magyar írásbeliség összefoglaló művének az utolsó előtti kötete. Sőt azt is hozzátehetnénk, hogy a mű egyre tökéletesedett, ez a IV. kötet már mérce lehet, mindazt ténylegesen felöleli, amit az alcímben célul tűztek ki, adatai is szinte hiánytalanok. Csakhogy mennyi idő kellett ehhez, s milyen felemásra sikeredik az egész sorozat!

Balogh Edgár hívására közel 35 éve, 1968-ban gyűlt össze az a tizenegy tagú szerkesztőbizottság, mely aztán hetente ülésezett a Korunk szerkesztőségében, s kidolgozta a lexikon szerkesztési elveit, összeállította a címszójegyzéket, megindította az anyaggyűjtést. Abból a szerkesztőbizottságból ma már csak hárman élnek. Az I. A–F betűkre terjedő kötet munkálatait 1974 végén akarták lezárni, de végül 1980. december 31-ig húzódtak el, s a kötet 1981-ben, a Kriterion Könyvkiadó gondozásában látott nyomdafestéket. Nagy kompromisszumok árán került sajtó alá a kézirat. Az ismételt cenzúrázás nyomán ki kellett hagyni jóformán minden egyházi-vallásos vonatkozást, azokat az írókat is, akiknek csak ilyen jellegű kiadványai jelentek meg. De a politikailag megbélyegzett szerzők, a külföldre költözöttek se szerepelhettek. Ilyen körülmények között a lexikon távolról sem tölthette be a neki szánt feladatot. Mégis, mindenki ünnepelt! Úgy gondolta, hogy a már megindult sorozatot nem fogják leállítani, két-három évenként kijöhet egy-egy kötet. Akkor még négy kötetesre tervezték a lexikont. Az első kötet az akkor félszázados romániai magyar írásbeliség leltárba vételét tűzte ki célul. Mire megjelent, már több mint hat évtized feldolgozására kellett vállalkoznia. Ki is gondolta volna akkor, hogy a IV. kötet megjelenésekor már több mint nyolc évtizedre bővül romániaiságunk, s ráadásul egy politikai fordulat intézményrendszerünket szinte teljesen átalakítja. Csak reménykedhetünk, hogy az V., zárókötet, nem kilenc évtizedet fog feldolgozni! Kétségtelenül, csúcstartó lesz lexikonunk a megjelenési időt tekintve, mert a legnagyobb magyar vállalkozások is jóval hamarabb lezárultak: Szinnyei József magyar írói életrajzi lexikona 1891–1914 között 14 kötetet hozott ki, Révai Nagy Lexikona is 1911-től kezdve másfél évtized alatt megjelent. Talán a Gulyás Pál-féle, 1944-ben elakadt életrajzi lexikon felújított sorozata versenyezhet majd vele.

Az 1981-es I. kötet megjelenése lendületet adott a szerkesztésnek, s 1983. december 31-re elkészült a G–Ke betűket felölelő II. kötet. Ez már az első